

Tools - thema 1

Concepten van begaafdheid

HOOFDSTUK 1 TOOL 1

po vo

Bevorderen kansengelijkheid bij ontwikkelen van beleid voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid

- Universele screening en stimulerend signaleren zijn essentieel om systematische ondervertegenwoordiging tegen te gaan.
- Innovatieve identificatiemethoden zorgen voor herkenning van talenten ongeacht achtergrond of thuistaal.
- Schoolbreed beleid, professionalisering van leraren en samenwerking met ouders en externe partners vormen belangrijke randvoorwaarden.
- Een inclusieve en dynamische visie op (hoog)begaafdheid is noodzakelijk voor kansrijk onderwijs dat alle leerlingen in staat stelt hun potentieel te benutten.

Startpunt	Interventie	Effect	Randvoorwaarde
Alle leerlingen	Universele screening op kenmerken van (hoog)begaafdheid	Minder ondervertegenwoordiging in aangepaste programma's	Systematisch en regelmatig inzetten
Alle leerlingen	Stimulerend signaleren door schoolteam	Meer zicht op verborgen talenten	Structureel en consequent beleid
Leerlingen met diverse achtergronden en SES	Gebruik van non-verbale tests, portfolio's, checklists	Gelijke kans op herkenning van talent	Innovatieve identificatiemethoden
School	Beleid gericht op (hoog)begaafdheid en talentontwikkeling	Structurele onderwijsaanpassingen	Schoolbreed beleid en betrokken schoolteam
Leraren	Continue professionalisering	Betere signalering en begeleiding van leerlingen	Gerichte training en samenwerking
Ouders en externe partners	Constructieve communicatie en samenwerking	Ondersteuning van ontwikkelingspotentieel	Verbinding met voorschoolse voorzieningen, zorg en speciaal onderwijs
Tot slot	Inclusieve visie op (hoog)begaafdheid: multidimensionaal, dynamisch, systemisch	Kansrijk onderwijs voor alle leerlingen	Stimuleren van een leeromgeving die aansluit bij educatieve behoeften

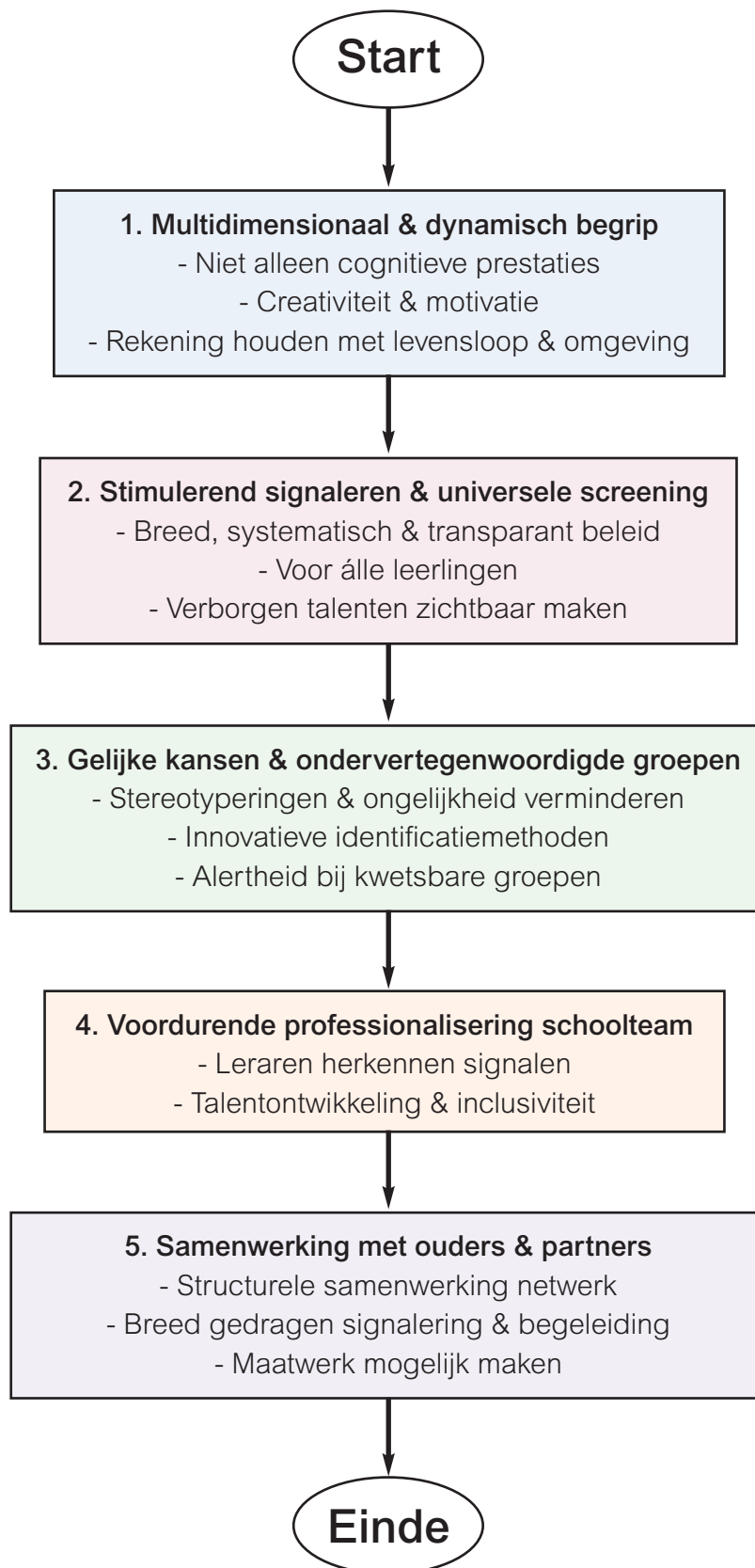
Op weg naar beleid

In het stroomschema op de volgende pagina staat de weg naar beleid weergegeven.

Er zijn vijf do's:

- **Hanteer een multidimensionaal en dynamisch begrip van (hoog)begaafdheid.**
Neem bij het ontwikkelen van beleid niet alleen cognitieve prestaties als uitgangspunt, maar betrek ook creativiteit en motivatie in de visie en aanpak. Houd rekening met de veranderlijkheid van kenmerken door de levensloop en de invloed van de omgeving.
- **Zorg voor stimulerend signaleren en universele screening.**
Ontwikkel beleid waarin het stimuleren én signaleren van (hoog)begaafdheid breed, systematisch, transparant en bij alle leerlingen plaatsvindt, zodat ook 'verborgen' talenten worden gezien.
- **Geef expliciete aandacht aan gelijke kansen en ondervertegenwoordigde groepen.**
Neem in het beleid maatregelen op om stereotypering, vooroordelen en ongelijkheid te verminderen, bijvoorbeeld door innovatieve identificatiemethoden te gebruiken en extra alert te zijn op kwetsbare groepen zoals leerlingen met een andere sociaal-economische, culturele, talige of genderachtergrond.
- **Investeer in voortdurende professionalisering van het schoolteam.**
Zorg ervoor dat leraren goed zijn toegerust om signalen van (hoog)begaafdheid te herkennen en adequaat te handelen, en stimuleer deskundigheidsbevordering rondom talentontwikkeling en inclusiviteit.
- **Werk samen met ouders, voorschoolse voorzieningen, zorg en speciaal onderwijs.**
Maak structurele samenwerking en constructieve communicatie met het hele netwerk rondom de leerling een integraal onderdeel van het beleid, zodat signalering en begeleiding breed worden gedragen en maatwerk mogelijk is.

Stroomschema (Hoog)begaafdheid

Vijf valkuilen die organisaties dienen te vermijden bij kansrijk onderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen

Door bewust aandacht te besteden aan deze vijf valkuilen, creëren scholen een inclusieve leeromgeving waarin elk kind, ongeacht achtergrond, geslacht of talent, de kans krijgt om zichzelf te ontwikkelen.

1. Stereotypering en vooroordelen negeren

Scholen lopen het risico onbewust vast te houden aan stereotiepe beelden over (hoog)begaafdheid. Denk aan aannames dat (hoog)begaafde leerlingen altijd uit welgestelde gezinnen komen, dat ze geen begeleiding nodig hebben of dat hun talent vanzelf zichtbaar wordt. Door deze vooroordelen blijven groepen als meisjes, leerlingen met een migratieachtergrond of een lagere sociaal-economische status vaak onder de radar. Bewustwording, scholing en reflectie zijn essentieel om dit te doorbreken.

2. Te veel nadruk op cognitieve prestaties

Wanneer scholen (hoog)begaafdheid uitsluitend meten aan de hand van schoolprestaties of IQ-scores, missen ze andere dimensies zoals creativiteit, motivatie en emotionele intelligentie. Dit kan ertoe leiden dat leerlingen met verborgen talenten of een andere leerstijl over het hoofd worden gezien. Een multidimensionale benadering, waarin diverse talenten en vaardigheden worden erkend, is nodig om alle leerlingen gelijke kansen te bieden.

3. Gebrek aan universele screening

Als alleen een beperkte groep leerlingen wordt gescreend op (hoog)begaafdheid, bijvoorbeeld op basis van de indruk van de leraar of schoolprestaties, ontstaat er selectiviteit en uitsluiting. Universele, systematische en regelmatige screening van alle leerlingen voorkomt dat talenten onopgemerkt blijven en bevordert gelijke kansen, vooral voor ondervertegenwoordigde groepen.

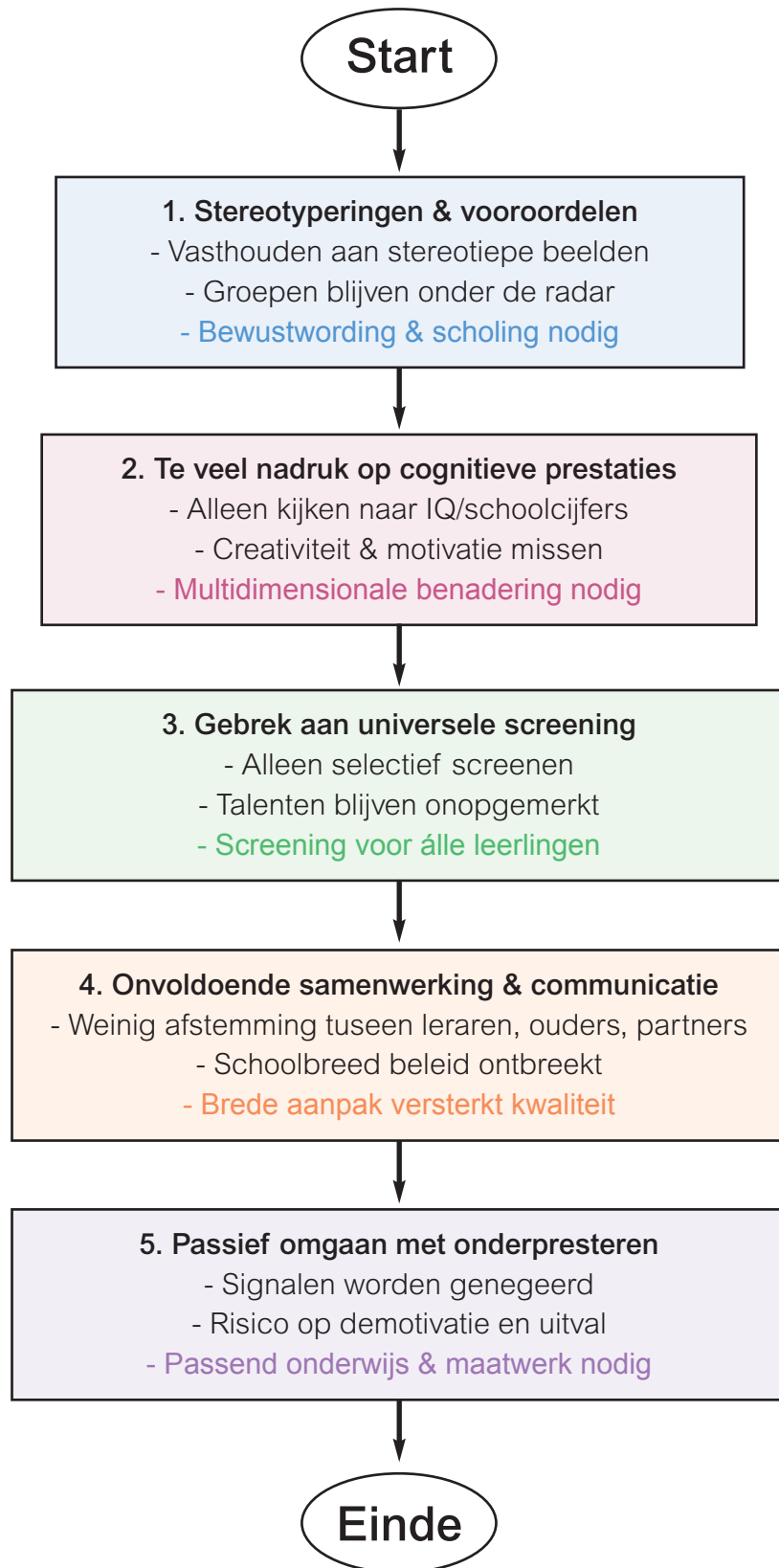
4. Onvoldoende samenwerking en communicatie

Onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen vraagt om een brede aanpak waarin leraren, ouders, zorgprofessionals en voorschoolse instellingen samen optrekken. Een valkuil is het ontbreken van constructieve communicatie en structurele samenwerking, waardoor de behoeften van de leerling niet optimaal in beeld komen en begeleid worden. Een schoolbreed beleid, waarin alle betrokkenen hun kennis en ervaringen delen, versterkt de kwaliteit van het onderwijs.

5. Passief omgaan met onderpresteren

Scholen die niet actief inspelen op signalen van onderpresteren riskeren dat het ontwikkelingspotentieel van (hoog)begaafde leerlingen verloren gaat. Verveling, demotivatie of zelfs uitval zijn het gevolg als een stimulerende leeromgeving ontbreekt. Passend onderwijs en maatwerk zijn noodzakelijk, waarbij signalering en begeleiding structureel worden ingebed in het beleid.

Stroomschema valkuilen bij (Hoog)begaafdheid

Zichtbaar maken van talent

Wat wil je aanpakken/oplossen?

Wat vinden jullie een must?

Wat verwacht je dat het oplevert?

Wat zou je ook kunnen missen?

Wat is het kleinste stapje dat jullie morgen al kunnen zetten?

Digitaal talentendossier

VOORBEELD DIGITAAL TALENTENDOSSIËR

Doel: Het zichtbaar maken van de sterke kanten, interesses en ontwikkeling van de leerling in een platform dat toegankelijk is voor school, ouders en leerling.

1. Startpagina / Profiel

- **Naam leerling:** Maruscha Jerisovic
- **Klas:** Groep 7
- **Foto:**
- **Persoonlijk motto:** "Ik leer het liefst door te doen!"
- **Contactpersoon school:** Mijnheer Karim

2. Talentenoverzicht

Talentcategorie	Beschrijving	Voorbeelden / Bewijs
Creatief denken	Kan originele oplossingen bedenken	Foto's van kunstprojecten, ideeën-schetsen
Technisch inzicht	Begrijpt hoe apparaten werken	Filmpje van zelfgemaakte robot
Samenwerken	Werkt goed in teamopdrachten	Feedback van groepsgenoten bij projectweek
Muzikaliteit	Kan melodieën onthouden en naspelen	Audio-opname van pianospel

3. Interesses

- Wetenschap & techniek
- Dieren en natuur
- Striptekenen
- Muziek maken

4. Bewijsmateriaal (Portfolio)

 Bestanden (upload mogelijk):

- Foto's (kunstwerken, projecten)
- Video's (presentaties, wedstrijden)
- Audio (muziekstukken, speeches)
- Pdf's (werkstukken, verslagen)

5. Doelen & Ontwikkelpunten

Datum	Doel	Actieplan	Status
15-09-2025	Leren presenteren voor publiek	Deelname aan spreekbeurten	✓ Behaald
01-11-2025	Nieuwe programmeertaal leren	Cursus Scratch volgen	🔄 Bezig
10-01-2026	Verbeteren van Engels spreken	Duo-taalproject met klasgenoot	⌚ Nog starten

6. Feedback & Reflectie

School:

“Maruscha is sterk in creatieve oplossingen en durft risico's te nemen. Kan soms meer tijd nemen om haar ideeën af te ronden.”

Ouders:

“We merken dat Maruscha thuis veel plezier beleeft aan het bouwen van dingen. Zij kan beter omgaan met plannen.”

Leerling:

“Ik wil meer leren over hoe computers werken. En ik wil ooit mijn eigen stripboek maken.”

7. Toegangsinstellingen

- School: kan alles bekijken en bewerken.
- Ouders: kunnen alles bekijken, opmerkingen plaatsen, maar geen doelen wijzigen.
- Leerling: kan portfolio toevoegen, reflecties invullen en nieuwe interesses aangeven.

Format digitaal talentendossier

Leerlinggegevens

- Naam leerling:
- Klas / leerjaar:
- Mentor / leraar:
- Datum laatste update:

1. Talentenoverzicht

Schrijf minimaal 3 talenten op, met een korte toelichting en eventueel bewijs.

Talentcategorie / Beschrijving Voorbeeld / Bewijs (foto, link, bestand)

1.
2.
3.

2. Interesses

Waar wordt de leerling enthousiast van?

-
-
-

3. Portfolio / Bewijsmateriaal

Beschrijf of link bestanden, foto's, video's of ander bewijs.

 Bestanden / Links:

-
-
-

4. Doelen & Ontwikkelpunten

Datum Doel Actieplan Status (Behaald / Bezig / Starten)

5. Feedback & Reflectie

School:

Ouders:

Leerling:

6. Volgende stappen

Nieuwe kansen, activiteiten of projecten.

-
-

 Toegangsinstellingen *Kruis de gekozen opties aan.*

- ☐ School mag bewerken.
- ☐ Ouders mogen opmerkingen plaatsen.
- ☐ Leerling mag portfolio toevoegen

Vijf tips voor het herkennen van (hoog)begaafde leerlingen in het voortgezet onderwijs

1. **Stimuleer teambrede bewustwording** door trainingen in onder meer implicit bias, cultuursensitieve signalen en groeimindset voor alle betrokken leraren.
2. **Maak gebruik van data-triangulatie:** combineer objectieve testen, observaties, ouderinput en de stem van de leerling zelf om een compleet beeld te krijgen van potentie en behoefte.
3. **Communiceer vroegtijdig en structureel**, bijvoorbeeld door het organiseren van driehoeksgesprekken met leerling, ouders en mentor, zodat signalen en zorgen gedeeld worden.
4. **Stel een coördinator (hoog)begaafdheid of pluscoach aan** die overzicht houdt en vakleraren ondersteunt bij de signalering en bij de differentiatie van onderwijsaanbod.
5. **Leg informatie vast en deel die in een digitaal talentdossier**, zodat relevante signalen, observaties en resultaten bereikbaar zijn voor alle relevante educatieve partners.

Iedereen aan boord bij (hoog)begaafdheid in het voortgezet onderwijs

Doel: Team-ownership én gedeelde verantwoordelijkheid voor signalering en begeleiding

Inzet: In een reguliere teamvergadering of studiemoment (30 min) zonder extra kosten of materialen

Werkwijze:

1. **Korte brainstorm (5 min).** Elke leraar noteert op een post-it één uitdaging of vraag rond (hoog)begaafdheid in zijn/haar vak.
2. **Clusteren (5 min).** Groepeer de post-its op thema (bijv. signaleren, differentiatie, ouders betrekken).
3. **Actiekaartjes (10 min).** Verdeel rollen (vakleraar, mentor, teamleider, etc.). Iedere rol formuleert één haalbare actie voor de komende week op het bijbehorende thema.
4. **Commitment (5 min).** Het team kiest drie acties (één per rol) en plant een kort opvolgmoment in (bijv. 4 weken later, 10 min in de agenda).
5. **Visueel tracken (5 min).** Plak de drie gekozen acties op een zichtbaar bord of digitaal prikbord; houd de voortgang bij.

Toepassing: Gemakkelijk inpasbaar in bestaand overleg; geen externe tool of training nodig.

Effect: Elke collega voelt zich verantwoordelijk, krijgt heldere taken en ziet voortgang – zo wordt de zorg voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid een teamonderwerp met een gedeelde verantwoordelijkheid.

Signaleren in po en vo

Doel: Heldere rationale én concrete start met een genormeerde, digitale screening

Inzet: A3-poster in de lerarenkamer of slide in de digitale nieuwsbrief

Werkwijze:

1. **Drie kernredenen** (op poster/slide):
 - **Onderpresteren voorkomen** | Stil talent verliest motivatie.
 - **Kansengelijkheid bevorderen** | Meisjes, lage SES en NT2-leerlingen vallen snel buiten beeld (één op de vijf).
 - **Toekomstperspectief verruimen** | Vroegtijdig signaleren vergroot welzijn en latere succeschansen.
2. **Hoe kun je signaleren** (met behulp van instrumenten)?
 - Primair onderwijs: SiDi-PO (vragenlijsten en protocol), DHH (vragenlijsten en protocol), ZOOV+ (adaptieve intelligentiescreener die leerlingen zelf maken)
 - Voortgezet onderwijs: IST (brede test die leerlingen vergelijkt met klasgenoten), VOQS (intelligentiescreener met vergelijking met leeftijd én schoolniveau)
 - Signaleren op basis van cijfers (LOVS), opvallend gedrag
3. **Effect:**
 - Het team begrijpt wat signaleren oplevert en weet hoe eenvoudig een eerste stap is – zonder complexe procedures.

De grootste mythes rondom (hoog)begaafdheid in het voortgezet onderwijs

Doel: Direct ontkrachten van misvattingen en een realistisch beeld schetsen

Inzet: A3-poster in de lerarenkamer, slide in de digitale nieuwsbrief of als print-en-go hand-out

Mythe	Feit
1. “Hoogbegaafden blinken in alle vakken uit.”	Veel (hoog)begaafden hebben juist één of enkele sterke domeinen; in andere vakken kunnen ze moeite hebben of weinig interesse tonen (asynchroon leren).
2. “Ze hebben geen extra ondersteuning nodig.”	Zonder uitdaging vervelen ze zich, presteren ze onder hun kunnen of lopen ze vast in motivatie en welbevinden.
3. “Hoge cijfers betekenen automatisch hoogbegaafdheid.”	Schoolcijfers meten prestaties in een bepaald curriculum en zeggen lang niet alles over potentieel. Onderpresteerders kunnen een 130+-IQ hebben.
4. “IQ alleen bepaalt wie hoogbegaafd is.”	$\text{IQ} \geq 130$ is ons startpunt voor objectieve herkenning, maar daarna kijk je naar de praktijk: welke vaardigheden heeft een leerling, wat is zijn/haar karakter en ontwikkeling? Daarbij kun je aansluiten.
5. “Hoogbegaafde leerlingen zijn altijd zelfverzekerd en sociaal vaardig.”	Intensiteit, perfectionisme en gevoeligheid kunnen leiden tot faalangst, isolement of interne worstelingen. Ze hebben wél gerichte begeleiding nodig.

Multidimensionale Observatiekaart voor het primair onderwijs

Doel: Verschillende manifestaties van begaafdheid herkennen in diverse contexten.

Beschrijving: Een observatie-instrument dat leraren helpt om leerlingen systematisch te observeren in verschillende situaties en contexten. De kaart besteedt specifiek aandacht aan:

- Analytische begaafdheid (redeneren, verbanden leggen, abstract denken)
- Creatieve begaafdheid (originaliteit, verbeelding, flexibel denken)
- Praktische begaafdheid (probleemoplossing in alledaagse situaties, sociale intelligentie)
- Transformationele elementen (empathie, zorg voor anderen, oplossingsgerichtheid)

De kaart helpt ook potentiële begaafdheid te herkennen bij leerlingen uit diverse culturele en sociaal-economische achtergronden door cultuurspecifieke uitingen van talent te belichten.

Aanwijzingen voor gebruik:

1. **Observeer over tijd en contexten:** Begaafdheid manifesteert zich vaak inconsistent. Verzamel observaties over ten minste twee weken in verschillende situaties.
2. **Zoek naar patronen:** Let op terugkerende thema's of gebieden waar de leerling consistent uitblinkt.
3. **Documenteer concrete voorbeelden:** Vage observaties zoals "is creatief" zijn minder nuttig dan specifieke voorbeelden zoals "bedacht drie verschillende onconventionele oplossingen voor het waterverdelingsprobleem tijdens het project".
4. **Let op culturele factoren:** Wees je ervan bewust dat culturele waarden kenmerken van (hoog)begaafdheid kunnen beïnvloeden. In sommige culturen wordt bescheidenheid bijvoorbeeld gewaardeerd boven het openlijk tonen van kennis.
5. **Betrek collega's:** Laat indien mogelijk een collega ook observeren om verschillende perspectieven te krijgen.
6. **Deel observaties met ouders:** Vraag hen naar manifestaties van begaafdheid thuis of in gemeenschapscontexten die mogelijk op school niet zichtbaar zijn.
7. **Herhaal periodiek:** Begaafdheid ontwikkelt zich. Herhaal deze observatie elke 6-12 maanden.

Kijk op de volgende pagina's voor een uitgewerkte multidimensionale observatiekaart.

Multidimensionale Observatiekaart

Doel

Dit observatie-instrument helpt leraren om verschillende manifestaties van begaafdheid te herkennen in diverse contexten, met speciale aandacht voor leerlingen uit verschillende culturele en sociaal-economische achtergronden.

Instructies

Observeer de leerling in ten minste vier verschillende contexten over een periode van twee weken. Noteer specifieke voorbeelden van gedrag dat wijst op de verschillende vormen van begaafdheid. Denk aan concrete situaties waarin het gedrag zichtbaar was.

Leerlinggegevens

Naam leerling:

Groep:

Leeftijd:

Observatieperiode:

Observatiecontexten

Vink aan welke contexten zijn geobserveerd:

- ☐ Klassikale instructie
- ☐ Zelfstandig werk
- ☐ Groepswerk/samenwerkingsopdrachten
- ☐ Creatieve activiteiten
- ☐ Buitenspelen/pauze
- ☐ Praktische activiteiten
- ☐ Sociale interacties
- ☐ Anders:

Observatiecategorieën

1. Analytische Begaafdheid

Indicator	<i>Zelden</i>	<i>Soms</i>	<i>Regelmatig</i>	<i>Vaak</i>	<i>Voorbeelden/Notities</i>
Buitengewoon redeneervermogen	☐	☐	☐	☐	
Snel leggen van verbanden	☐	☐	☐	☐	
Abstract denkvermogen	☐	☐	☐	☐	
Uitgebreide woordenschat of conceptueel begrip	☐	☐	☐	☐	
Stelt diepgaande/filosofische vragen	☐	☐	☐	☐	
Complexe patronen herkennen	☐	☐	☐	☐	

2. Creatieve Begaafdheid

Indicator	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Voorbeelden/Notities
Originele ideeën of oplossingen	☐	☐	☐	☐	
Rijke verbeelding	☐	☐	☐	☐	
Flexibel denken	☐	☐	☐	☐	
Ongebruikelijke verbanden leggen	☐	☐	☐	☐	
Artistieke expressie	☐	☐	☐	☐	
Humoristisch/speels met taal/ideeën	☐	☐	☐	☐	

3. Praktische Begaafdheid

Indicator	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Voorbeelden/Notities
Allerdaagse problemen effectief oplossen	☐	☐	☐	☐	
Sociale intelligentie/inzicht	☐	☐	☐	☐	
Technisch-praktisch inzicht	☐	☐	☐	☐	
Organisatietalent	☐	☐	☐	☐	
Aanpassingsvermogen in nieuwe situaties	☐	☐	☐	☐	
Strategisch handelen	☐	☐	☐	☐	

4. Transformationele Elementen

Indicator	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Voorbeelden/Notities
Empathie en inlevingsvermogen	☐	☐	☐	☐	
Zorg/bezorgdheid voor anderen	☐	☐	☐	☐	
Moreel redeneren boven leeftijdsniveau	☐	☐	☐	☐	
Oplossingsgerichtheid bij problemen	☐	☐	☐	☐	
Leiderschap	☐	☐	☐	☐	
Maatschappelijke betrokkenheid	☐	☐	☐	☐	

5. Cultuurspecifieke Manifestaties van Begaafdheid

Indicator	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Voorbeelden/Notities
Bemiddelaar tussen culturen	☐	☐	☐	☐	
Vertaalvaardigheden (taal/concepten)	☐	☐	☐	☐	
Culturele kennis en inzicht	☐	☐	☐	☐	
Veerkracht/doorzettingsvermogen	☐	☐	☐	☐	
Adaptieve vaardigheden	☐	☐	☐	☐	
Non-verbale intelligentie	☐	☐	☐	☐	

6. Motivationale Aspecten

Indicator	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak	Voorbeelden/Notities
Intrinsieke motivatie voor bepaalde onderwerpen	☐	☐	☐	☐	
Doorzettingsvermogen bij uitdagingen	☐	☐	☐	☐	
Perfectionisme	☐	☐	☐	☐	
Zelfsturing	☐	☐	☐	☐	
Nieuwsgierigheid	☐	☐	☐	☐	
Passie voor leren	☐	☐	☐	☐	

Aanvullende Observaties

Contexten waarin begaafdheid het meest zichtbaar is:

.....

.....

Interesses en passies van de leerling:

.....

.....

Mogelijke barrières die begaafdheid maskeren:

.....

.....

Conclusie en Aanbevelingen

Overheersend begaafdheidsprofiel:

.....

.....

Suggesties voor ondersteuning en stimulering:

.....

.....

Aanbevolen vervolgacties:

.....

.....

Datum:

Observator:

Talentenportfolio met Groeidocumentatie (primair onderwijs)

Doel: Leerlingen helpen hun eigen talenten te identificeren, documenteren en ontwikkelen met aandacht voor het transformationele aspect.

Beschrijving: Een doorlopend portfolio waarin leerlingen:

- reflecteren op hun sterktes, interesses en hoe deze zich ontwikkelen;
- nadenken over hoe ze hun talenten kunnen inzetten om positieve verandering te brengen;
- doelen stellen voor persoonlijke ontwikkeling met aandacht voor alle intelligentiegebieden;
- successen vieren en groei documenteren.

Dit portfolio gaat mee van groep tot groep en kan ook worden gebruikt bij de overgang naar het vo, om continuïteit in talentontwikkeling te waarborgen.

Implementatierichtlijnen voor leraren

Introductie van het portfolio

1. Introduceer het portfolio aan het begin van het schooljaar met een klasactiviteit over talenten.
2. Laat leerlingen voorbeelden zien van verschillende soorten talenten, niet alleen academische.
3. Help leerlingen begrijpen dat talenten zich op verschillende manieren kunnen uiten en in verschillende contexten.

Ondersteunen van het proces

1. Plan regelmatige portfolio-sessies (idealiter maandelijks) waar leerlingen kunnen werken aan hun portfolio.
2. Bied structuur en begeleiding, maar laat de leerling eigenaarschap houden.
3. Geef concrete voorbeelden en prompts om reflectie te stimuleren.
4. Moedig diepgang aan in reflecties – niet “Ik vond het leuk” maar “Ik vond het leuk omdat ...”

Creatieve verzamelstrategieën

1. Gebruik foto's van 3D-werk of praktijksituaties die niet fysiek in het portfolio passen.
2. Gebruik audio- of video-opnames (QR-codes die verwijzen naar opgeslagen bestanden).
3. Laat leerlingen interviewen/geïnterviewd worden over hun werk.
4. Gebruik verschillende expressievormen (tekenen, schrijven, spreken) om verschillende vormen van reflectie mogelijk te maken.

Transformationeel element versterken

1. Bespreek regelmatig hoe talenten kunnen bijdragen aan de gemeenschap.
2. Verbind individuele talenten aan echte uitdagingen of behoeften in de klas, school of buurt.
3. Vier en documenteer momenten waarop leerlingen hun talenten hebben ingezet om anderen te helpen.

Ouderbetrokkenheid

1. Betrek ouders bij het identificeren van talenten die thuis of in de gemeenschap zichtbaar zijn.
2. Organiseer portfoliopresentaties waarbij leerlingen hun groei en talenten delen met hun ouders.
3. Vraag ouders om geschreven feedback of observaties die in het portfolio kunnen worden opgenomen.

Transitie naar volgende groep/school

1. Plan specifieke reflectieactiviteiten gericht op de overgang naar een volgend leerjaar of school.
2. Organiseer overdrachtsgesprekken waarbij leerlingen delen van hun portfolio presenteren aan hun nieuwe leraar.
3. Zorg ervoor dat relevante informatie over talenten en leerstrategieën beschikbaar is voor de volgende leraar, met specifieke aandacht voor de overgang po-vo.

Talentenportfolio met Groeidocumentatie

Doel

Dit portfolio helpt leerlingen om hun eigen talenten te identificeren, documenteren en ontwikkelen met specifieke aandacht voor het transformationele aspect – hoe ze hun talenten kunnen inzetten voor positieve verandering.

Voor de leraar

Dit portfolio is ontworpen als een doorlopend document dat met de leerling meegaat gedurende de schoolloopbaan, inclusief de overgang van po naar vo. Het dient drie hoofddoelen:

1. Leerlingen helpen hun diverse talenten te ontdekken en waarderen
2. Groei documenteren over verschillende periodes en contexten
3. Leerlingen aanmoedigen om na te denken over hoe ze hun talenten kunnen inzetten

Voor optimaal gebruik:

- Introduceer het portfolio aan het begin van het schooljaar.
- Plan regelmatige reflectiemomenten (minimaal elk kwartaal).
- Betrek ouders bij het proces.
- Maak het onderdeel van leerling-leraargesprekken.
- Zorg dat het portfolio de leerling volgt bij de overgang naar een volgende groep of school.

Voor de leerling: Mijn Talentenportfolio

Persoonlijke informatie

Naam:

Groep/klas:

Schooljaar:

Begeleider/mentor:

Mijn Talentenprofiel

Dit ben ik!

Plak hier een foto of maak een tekening van jezelf.

Schrijf of teken vijf woorden die jou goed beschrijven:

1.

2.

3.

4.

5.

Mijn Speciale Krachten

Iedereen heeft speciale krachten. Dit zijn de dingen waar je goed in bent of die jou bijzonder maken.

Mijn analytische krachten (goed nadenken, puzzels oplossen, verbanden zien):

.....
.....

Mijn creatieve krachten (nieuwe ideeën bedenken, dingen maken, fantasie gebruiken):

.....
.....

Mijn praktische krachten (problemen oplossen, handig zijn, met anderen werken):

.....
.....

Mijn andere speciale krachten:

.....
.....

Wat anderen over mijn talenten zeggen

Mijn ouders/verzorgers zeggen dat ik goed ben in:

.....

.....

Mijn leraar zegt dat ik goed ben in:

.....

.....

Mijn vrienden zeggen dat ik goed ben in:

.....

.....

Mijn Talentenverzameling

Kwartaal 1: [datum]

Mijn beste werk dit kwartaal: Voeg hier foto's, beschrijvingen of het echte werk toe van twee of drie dingen waar je trots op bent.

Hierom ben ik trots op dit werk:

.....

.....

Deze talenten heb ik hierbij gebruikt:

.....

.....

Dit heb ik hiervan geleerd:

.....

.....

Kwartaal 2: [datum]

Mijn beste werk dit kwartaal: Voeg hier foto's, beschrijvingen of het echte werk toe van twee of drie dingen waar je trots op bent.

Hierom ben ik trots op dit werk:

.....

.....

Deze talenten heb ik hierbij gebruikt:

.....

.....

Dit heb ik hiervan geleerd:

.....

.....

Kwartaal 3: [datum]

Mijn beste werk dit kwartaal: Voeg hier foto's, beschrijvingen of het echte werk toe van twee of drie dingen waar je trots op bent.

Hierom ben ik trots op dit werk:

.....

.....

Deze talenten heb ik hierbij gebruikt:

.....

.....

Dit heb ik hiervan geleerd:

.....

.....

Kwartaal 4: [datum]

Mijn beste werk dit kwartaal: Voeg hier foto's, beschrijvingen of het echte werk toe van twee of drie dingen waar je trots op bent.

Hierom ben ik trots op dit werk:

.....

.....

Deze talenten heb ik hierbij gebruikt:

.....

.....

Dit heb ik hiervan geleerd:

.....

.....

Mijn Groei Dit Jaar

Zo ben ik gegroeid in mijn analytische talenten:

.....

.....

Zo ben ik gegroeid in mijn creatieve talenten:

.....

.....

Zo ben ik gegroeid in mijn praktische talenten:

.....

.....

Zo ben ik gegroeid in mijn andere talenten:

.....

.....

Mijn Talenten en de Wereld

Dit kan ik met mijn talenten doen om anderen te helpen:

.....

.....

Zo heb ik mijn talenten dit jaar gebruikt om iets goeds te doen:

.....

.....

Dit zou ik graag willen doen met mijn talenten in de toekomst:

.....

.....

Mijn Talentendoelen

Dit wil ik het komende jaar leren of ontwikkelen:

1.
2.
3.

Zo ga ik dit aanpakken:

.....

.....

Deze hulp of ondersteuning heb ik daarbij nodig:

.....

.....

Eindejaarsreflectie

Dit waren mijn hoogtepunten dit jaar:

.....

.....

Hier ben ik het meest trots op:

.....

.....

Dit neem ik mee naar volgend jaar:

.....

.....

Transitiekaart (voor overgang naar nieuwe groep/school)

Zo leer ik het beste:

.....

.....

Dit helpt mij als ik vastloop:

.....

.....

Deze talenten zou ik graag verder ontwikkelen:

.....

.....

Dit wil ik dat mijn nieuwe leraar over mij weet:

.....

.....

Leraarfeedback

Geobserveerde sterke punten:

.....

.....

Ontwikkelingsgebieden:

.....

.....

Aanbevelingen voor ondersteuning:

.....

.....

Handtekening leraar:

Datum:

Sterkepunteninterview met cultureel-responsieve componenten (vo)

Doel: Diepgaand inzicht krijgen in de talenten, interesses en educatieve behoeften van leerlingen, met speciale aandacht voor culturele en contextuele factoren.

Beschrijving: Een semigestructureerd interview dat mentoren kunnen gebruiken om:

- de unieke combinatie van talenten van leerlingen te ontdekken;
- hun leerstijl en voorkeuren te begrijpen;
- culturele contexten te verkennen waarin hun talenten zich manifesteren;
- hun ambities en doelen te onderzoeken;
- hun ideeën te verzamelen over hoe ze hun talenten kunnen inzetten voor positieve verandering.

Het interview bevat specifieke vragen die rekening houden met culturele verschillen in hoe (hoog)begaafdheid wordt geuit en gewaardeerd, om talent bij alle leerlingen te herkennen.

Implementatietips ...

voor het maximaliseren van culturele responsiviteit:

1. **Wees je bewust van je eigen culturele lens:** Reflecteer op je eigen aannames en vooroordelen die je interpretatie kunnen beïnvloeden.
2. **Gebruik een flexibele interviewstijl:** Pas je communicatiestijl aan bij de leerling. Sommige culturen waarderen directheid, andere indirectheid.
3. **Let op non-verbale communicatie:** In sommige culturen is oogcontact respectvol, in andere juist niet.
4. **Erken verschillende waarden rond presteren:** Sommige culturen benadrukken individuele prestaties, andere collectieve bijdragen.
5. **Waardeer taaldiversiteit:** Erken meertaligheid als een sterkte, niet als een barrière.
6. **Zoek naar 'verborgen talenten':** Sommige talenten worden niet erkend in traditionele schoolsettings maar zijn waardevol in andere contexten.

voor het effectief doorvoeren van het interview:

1. **Bouw rapport op:** Begin met lichtere vragen om vertrouwen op te bouwen voordat je dieper gaat.
2. **Gebruik open vragen:** Vermijd ja-nee vragen; gebruik vragen die beginnen met 'hoe', 'wat', 'waarom', 'vertel eens over'.
3. **Luister actief:** Toon oprechte interesse, vat samen wat je hoort, en vraag door waar nodig.
4. **Geef ruimte voor stilte:** Sommige leerlingen hebben tijd nodig om na te denken voordat ze antwoorden.
5. **Wees flexibel:** Volg interessante sporen, zelfs als ze afwijken van je geplande vragen.
6. **Documenteer zorgvuldig:** Noteer concrete voorbeelden en citaten, niet alleen interpretaties.

voor het effectief gebruiken van resultaten:

1. **Deel bevindingen:** Bespreek relevante informatie met vakleraren om een consistente benadering te bevorderen.
2. **Ontwikkel een actieplan:** Creëer concrete strategieën om geïdentificeerde talenten te ontwikkelen.
3. **Integreer met curriculum:** Zoek naar mogelijkheden om interesses te verbinden met het reguliere curriculum.
4. **Periodieke opvolging:** Plan regelmatige gesprekken om de voortgang te monitoren en het plan aan te passen.
5. **Betrek ouders/verzorgers:** Deel inzichten met ouders en vraag om hun perspectieven.

Sterkepunteninterview met cultureel-responsieve componenten

Doel

Dit semigestructureerde interview helpt mentoren diepgaand inzicht te krijgen in de talenten, interesses en educatieve behoeften van leerlingen in het voortgezet onderwijs, met speciale aandacht voor culturele en contextuele factoren die (hoog)begaafdheid kunnen beïnvloeden.

Doelgroep

Leerlingen in het voortgezet onderwijs (alle niveaus).

Vorbereiding

- Plan 30-45 minuten voor het interview.
- Kies een rustige, comfortabele ruimte.
- Zorg ervoor dat de leerling begrijpt dat dit geen beoordeling is, maar een manier om de leerling beter te leren kennen.
- Verzamel eventueel voorinformatie (talentenportfolio uit het po, observaties van collega's).
- Overweeg om de leerling vooraf een aantal vragen te geven om over na te denken.

Interviewrichtlijnen

Introductie (voor de mentor)

Begin met een korte uitleg over het doel van het gesprek. Bijvoorbeeld:

“Ik wil je graag beter leren kennen, vooral je sterke punten en interesses, zodat we je onderwijs zo goed mogelijk kunnen laten aansluiten bij wie je bent. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Dit gesprek helpt me om te begrijpen hoe jij leert, waar je goed in bent, en wat je motiveert. Alles wat je deelt, helpt ons om je beter te ondersteunen.”

Deel 1: Talenten en sterktes verkennen

1. Algemene sterktes

- "Waar ben je trots op in je leven? Wat zie je als je grootste prestaties tot nu toe?"
- "Als mensen die jou goed kennen drie dingen zouden noemen waar je goed in bent, wat zouden ze dan zeggen?"
- "Wanneer voel je je op je best? In welke situaties merk je dat dingen gemakkelijk voor je gaan?"

2. Analytische talenten

- "Welke schoolvakken of onderwerpen vind je het meest interessant of gaan je het gemakkelijkst af?"
- "Kun je een moment beschrijven waarop je een moeilijk probleem hebt opgelost? Wat hielp je daarbij?"
- "Zijn er onderwerpen waar je meer over weet dan de meeste mensen van jouw leeftijd?"

3. Creatieve talenten

- "Heb je manieren waarop je graag creatief bent (kunst, muziek, verhalen, problemen oplossen, etc.)?"
- "Kun je een moment beschrijven waarop je een originele oplossing of idee had?"
- "Welke nieuwe dingen zou je graag willen maken of creëren als je alle middelen had?"

4. Praktische talenten

- "Welke praktische vaardigheden heb je die je nuttig vindt in het dagelijks leven?"
- "Hoe pak je het aan als je iets moet organiseren of plannen?"
- "Zijn er situaties waarin anderen jou om hulp of advies vragen?"

5. Sociale talenten

- "Hoe zou je je rol in vriendschappen of groepen omschrijven?"
- "Wanneer werk je het liefst met anderen samen? Wanneer liever alleen?"
- "Zijn er momenten geweest waarop je een conflict hebt opgelost of iemand hebt geholpen?"

Deel 2: Culturele en contextuele factoren

1. Culturele achtergrond en identiteit

- "Welke aspecten van je culturele achtergrond of identiteit zijn belangrijk voor jou?"
- "Zijn er dingen die je thuis of in je gemeenschap doet waar je trots op bent, maar die misschien niet zichtbaar zijn op school?"
- "Zijn er tradities, waarden of verwachtingen in je familie of gemeenschap die invloed hebben op hoe je leert of wat je belangrijk vindt?"

2. Meertaligheid en culturele navigatie

- "Welke talen spreek je of begrijp je? In welke situaties gebruik je welke taal?"
- "Hoe is het voor jou om tussen verschillende culturen of gemeenschappen te navigeren? Welke vaardigheden heb je daarvoor ontwikkeld?"
- "Zijn er momenten waarop je als tolk of culturele bemiddelaar hebt gefunctioneerd?"

3. Veerkracht en aanpassingsvermogen

- "Welke uitdagingen heb je overwonnen in je leven? Hoe heb je dat gedaan?"
- "Wat helpt jou om door te zetten als dingen moeilijk worden?"
- "Wie of wat geeft jou steun als je het moeilijk hebt?"

Deel 3: Leervoorkeuren en behoeften

1. Leerstijl en voorkeuren

- "Hoe leer je het beste? Door te lezen, te luisteren, te doen, te zien, of een combinatie?"
- "Wanneer ben je het meest betrokken bij je leren? Wat maakt een les interessant voor jou?"
- "Hoe weet je dat je iets echt goed begrijpt?"

2. Omgevingsfactoren

- "In wat voor omgeving kun je het best leren of werken (rustig, met muziek, alleen, in een groep, etc.)?"
- "Wat zorgt er meestal voor dat je afgeleid raakt?"
- "Hoe zou jouw ideale leeromgeving eruitzien?"

3. Ondersteuningsbehoeften

- "Wanneer heb je het gevoel dat je vastloopt? Wat doe je dan meestal?"
- "Welke soort hulp of ondersteuning werkt het beste voor jou?"
- "Zijn er dingen die leraren doen die jou echt helpen? Zijn er dingen die juist niet helpen?"

Deel 4: Aspiraties en transformationele interesses

1. Toekomstvisie

- "Als je vooruitkijkt, wat zou je graag willen bereiken in de komende jaren?"
- "Zijn er beroepen of activiteiten die je interesseren voor je toekomst? Waarom trekken die je aan?"
- "Wat zijn je dromen voor jezelf? Voor je familie of gemeenschap?"

2. Transformationele interesses

- "Welke problemen in de wereld zou je willen oplossen als je kon?"
- "Zijn er onderwerpen of kwesties waar je echt om geeft of waar je je zorgen over maakt?"
- "Hoe denk je dat jouw talenten zouden kunnen bijdragen aan het aanpakken van deze kwesties?"

3. Betekenisvol leren

- "Wanneer voelt leren of schoolwerk echt betekenisvol voor jou?"
- "Welke projecten of opdrachten zou je graag willen doen als je de keuze had?"
- "Hoe zou school je beter kunnen helpen om je doelen te bereiken?"

Afronding en vervolgstappen

1. Reflectie

- "Wat is iets nieuws dat je over jezelf hebt geleerd tijdens dit gesprek?"
- "Is er iets dat we nog niet hebben besproken dat je wilt delen?"

2. Gezamenlijke planning

- "Op basis van wat we hebben besproken, waarin zou je je verder willen ontwikkelen?"
- "Welke ondersteuning heb je nodig om je talenten verder te ontwikkelen?"
- "Laten we samen enkele doelen stellen voor dit schooljaar."

3. Vervolgstappen

- Deel wat de volgende stappen zullen zijn na dit gesprek.
- Leg uit hoe de informatie zal worden gebruikt om het onderwijs aan te passen.
- Plan een vervolgmoment.

Aantekeningenformulier bij het sterkepunteninterview

Basisinformatie

Naam leerling:

Klas/niveau:

Datum interview:

Interviewer:

Geïdentificeerde sterktes

Analytische talenten:

.....
.....

Creatieve talenten:

.....
.....

Praktische talenten:

.....
.....

Sociale talenten:

.....
.....

Cultuurspecifieke talenten:

.....
.....

Leercontext

Culturele factoren om rekening mee te houden:

.....
.....

Voorkeursleerstijl(en):

.....
.....

Optimale leeromgeving:

.....
.....

Ondersteuningsbehoeften:

.....
.....

Interesses en motivatie

Huidige passies/interesses:

.....

.....

Toekomstaspiraties:

.....

.....

Transformationele interesses:

.....

.....

Actiepunten

Mogelijkheden voor talentontwikkeling:

.....

.....

Aanpassingen in onderwijs/begeleiding:

.....

.....

Te delen met vakleraren:

.....

.....

Vervolgafspraken:

.....

.....

Transformationeel projectplan voor het voortgezet onderwijs

Doel: Leerlingen aanmoedigen hun talenten in te zetten voor positieve verandering in hun gemeenschap.

Beschrijving: Een gestructureerd plan dat leerlingen helpt:

- een probleem of uitdaging te identificeren die ze willen aanpakken;
- hun relevante talenten en sterktes in kaart te brengen (analytisch, creatief, praktisch);
- onderzoek te doen naar de context en behoeften van de gemeenschap;
- een actieplan te ontwikkelen met duidelijke doelen en stappen;
- samenwerkingspartners te identificeren en betrekken;
- voortgang te monitoren en impact te evalueren;
- te reflecteren op wat ze hebben geleerd en hoe ze zijn gegroeid.

Dit kan worden geïntegreerd in bestaande vakken of aangeboden als apart project, en helpt leerlingen hun talenten te ontwikkelen in betekenisvolle contexten.

IMPLEMENTATIERICHTLIJNEN VOOR LERAREN

Vorbereidende fase

1. **Introduceer het concept:** Bespreek wat transformationele begaafdheid inhoudt en waarom het belangrijk is talenten in te zetten voor positieve verandering.
2. **Inspireer met voorbeelden:** Deel verhalen van jongeren die verschil maken, aangepast aan de leeftijd en interesses van je leerlingen.
3. **Creëer een ondersteunende omgeving:** Zorg voor een veilige sfeer waarin leerlingen hun ideeën kunnen delen en risico's durven nemen.
4. **Organiseer voorbereidende workshops:** Bied mini-workshops aan over onderzoeksvaardigheden, projectmanagement of specifieke tools die leerlingen nodig kunnen hebben.
5. **Betrek externe partners:** Identificeer mogelijke mentoren, experts of organisaties die kunnen ondersteunen.

Begeleidingsfase

1. **Bied structuur en autonomie:** Geef duidelijke deadlines en checkpoints terwijl je leerlingen de vrijheid geeft hun eigen pad te kiezen.
2. **Differentieer begeleiding:** Pas je ondersteuning aan op basis van de behoefte van individuele leerlingen – sommigen hebben meer structuur nodig, anderen meer uitdaging.
3. **Faciliteer reflectie:** Plan regelmatige reflectiemomenten, zowel individueel als in groepen.
4. **Monitor voortgang:** Gebruik de voortgangsglogboeken om eventuele problemen vroeg te signaleren en bij te sturen.
5. **Vier kleine successen:** Erken en vier tussentijdse mijlpalen om motivatie te behouden.

Integratiestrategieën in het curriculum

1. **Vakoverstijgende aanpak:** Integreer het project in meerdere vakken, bijvoorbeeld:
 - Nederlands: communicatie en rapportage
 - Maatschappijleer: maatschappelijke vraagstukken
 - Economie: financiële haalbaarheid
 - Biologie: duurzaamheidsaspecten
 - Wiskunde: data-analyse en statistiek
 - Kunst: creatieve expressie en communicatie
2. **Flexibele tijdsindeling:** Creëer blokken of projectdagen waarin leerlingen aaneengesloten kunnen werken.
3. **Doorlopende leerlijn:** Bouw voort op vaardigheden uit eerdere jaren en bereid voor op toekomstige projecten.
4. **Aansluiting bij examenprogramma's:** Verbind projectdoelen met exameneisen en -vaardigheden.
5. **Documentatie voor portfolio:** Laat leerlingen hun werk documenteren voor hun persoonlijk portfolio, wat nuttig kan zijn voor vervolgonderwijs of arbeidsmarkt.

Variaties en aanpassingen ...

voor verschillende onderwijsniveaus

- **Vmbo:** Meer structuur, concrete uitdagingen in directe omgeving, praktijkgerichte aanpak
- **Havo:** Balans tussen praktijk en theorie, focus op lokale en regionale uitdagingen
- **Vwo:** Meer theoretische diepgang, complexere systeemanalyse, mogelijke verbinding met academisch onderzoek

voor verschillende groepsgroottes

- **Individueel:** Focus op persoonlijke talenten en interesses
- **Kleine groepen (2-4):** Complementaire talenten benutten, sociale vaardigheden ontwikkelen
- **Grote groepen (5+):** Complexere projecten mogelijk, maar vereist duidelijke rolverdeling en coördinatie

voor verschillende tijdskaders

- **Kort (enkele weken):** Focus op kleinschalige, concrete acties
- **Middellang (één periode):** Meer diepgang in onderzoek en implementatie
- **Lang (semester/jaar):** Mogelijkheid voor iteraties en substantiële impact

Bijlage 1: Inspirerende voorbeelden (verkort)

- Middelbare scholier die een app ontwikkelde voor eenzame ouderen in de buurt.
- Leerlingen die een bewustwordingscampagne over watergebruik op school opzetten.
- Een project om leegstaande schoolruimtes te transformeren tot studiecentra.
- Een mentorprogramma waarbij oudere leerlingen jongere leerlingen helpen.

Bijlage 2: Reflectievragen voor diepere leerervaring

1. Wanneer voelde je je het meest betrokken bij je project? Waarom?
2. Welk moment was het meest uitdagend? Hoe heb je dat aangepakt?
3. Welke aannames had je aan het begin die later bijgesteld moesten worden?
4. Hoe heeft dit project je beeld van jezelf veranderd?
5. Hoe heeft dit project je visie op de wereld veranderd?
6. Wanneer heb je het gevoel gehad dat je echt verschil maakte?
7. Als je één aspect van je project zou kunnen overdoen, wat zou dat zijn en waarom?
8. Wat heb je geleerd over hoe verandering tot stand komt?
9. Wie of wat heeft je het meest geïnspireerd tijdens dit proces?
10. Hoe ga je wat je geleerd hebt toepassen in de toekomst?

Bijlage 3: Tips voor succesvol projectmanagement

1. Begin met het einde in gedachten.
2. Breek grote taken op in behapbare stukken.
3. Prioriteer taken op basis van urgentie en belang.
4. Plan buffers in voor onverwachte uitdagingen.
5. Documenteer voortgang regelmatig.
6. Communiceer duidelijk met alle betrokkenen.
7. Vier successen en leer van mislukkingen.
8. Wees flexibel en pas plannen aan indien nodig.
9. Zoek hulp wanneer nodig.
10. Reflecteer regelmatig op proces en resultaten.

Transformationeel projectplan

Doel

Dit gestructureerde projectplan helpt leerlingen in het voortgezet onderwijs hun talenten te identificeren en doelgericht in te zetten voor positieve maatschappelijke verandering. Het plan stimuleert leerlingen om hun sterke punten te koppelen aan echte uitdagingen, bevordert een groeimindset en ontwikkelt zowel hun talenten als hun betrokkenheid bij de samenleving.

Doelgroep

Leerlingen in het voortgezet onderwijs (alle niveaus)

Tijdsduur

- Kortere variant: 4-6 weken
- Uitgebreidere variant: één semester of schooljaar
- Kan aangepast worden aan beschikbare onderwijstijd

Voordelen voor leerlingontwikkeling

- Bevordert eigenaarschap en autonomie.
- Ontwikkelt probleemoplossend vermogen.
- Versterkt creatief en kritisch denken.
- Bouwt aan onderzoeksvaardigheden.
- Stimuleert reflectievaardigheden.
- Verbetert samenwerkingsvaardigheden.
- Versterkt communicatieve vaardigheden.
- Vergroot maatschappelijke betrokkenheid.
- Ontwikkelt transformationeel leiderschap.

Projectfasen

Fase 1: Verkenning en identificatie (week 1-2)

Instructies voor de leerling

Stap 1: Verken maatschappelijke uitdagingen

Onderzoek uitdagingen die jou interesseren. Dit kunnen problemen zijn in je school, buurt, stad, land of in de wereld.

Beantwoord de volgende vragen:

- Welke problemen of uitdagingen raken je of maken je bezorgd?
- Welke onderwerpen maken je gepassioneerd of nieuwsgierig?
- Waar zou jij verandering in willen zien?

Uitdaging	Niveau (school/buurt/stad/wereld)	Waarom is dit belangrijk voor mij?

Werkblad 1.1: Uitdagingen brainstorm

Stap 2: Identificeer je talenten en sterktes

Denk na over je eigen talenten en sterktes. Wat kun jij bijdragen?

Type talent	Mijn sterktes	Hoe ik dit heb laten zien
Analytisch (denken, redeneren, analyseren)		
Creatief (originele ideeën, kunst, nieuwe verbindingen)		
Praktisch (oplossingen implementeren, organiseren)		
Sociaal (samenwerken, communiceren, empathie)		
Ander talent		

Werkblad 1.2: Mijn talentenprofiel

Stap 3: Koppel je talenten aan een uitdaging

Kies een uitdaging waar jouw unieke talenten een verschil kunnen maken.

Gekozen uitdaging	Talenten die ik kan inzetten	Mogelijke bijdrage

Werkblad 1.3: Koppeling talenten-uitdaging

Fase 2: Onderzoek en analyse (week 2-3)

Instructies voor de leerling

Stap 1: Formuleer je onderzoeksvragen

Wat moet je weten om je uitdaging goed te begrijpen?

Hoofdvraag	Deelvragen
	1.
	2.
	3.

Werkblad 2.1: Koppeling talenten-uitdaging

Stap 2: Verzamel informatie en perspectieven

Onderzoek je uitdaging vanuit verschillende perspectieven. Gebruik bronnen zoals:

- boeken, artikelen, websites (controleer betrouwbaarheid)
- interviews met betrokkenen
- enquêtes of observaties
- bestaande oplossingen of initiatieven

Bron	Type bron	Belangrijkste informatie	Betrouwbaarheid (1-5)

Werkblad 2.2: Informatieverzameling

Stap 3: Analyseer de uitdaging

Verwerk je informatie om de uitdaging te begrijpen.

- Wat is precies het probleem?
- Wat zijn de oorzaken?
- Wie zijn erbij betrokken?
- Welke pogingen zijn er al gedaan om het op te lossen?
- Welke hulpbronnen zijn beschikbaar?
- Wat zijn beperkingen of belemmeringen?

Werkblad 2.3: Probleemanalyse

Fase 3: Ideevorming en planning (week 3-4)

Instructies voor de leerling

Stap 1: Genereer oplossingsideeën

Bedenk verschillende manieren om bij te dragen aan de uitdaging.

Brainstorm minimaal 10 mogelijke oplossingen of bijdragen, van praktisch tot wild en creatief. Denk buiten de gebaande paden!

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Werkblad 3.1: Ideeëngeneratie

Stap 2: Evalueer en selecteer je Idee

Beoordeel je ideeën en kies de meest haalbare en impactvolle optie.

Idee	Haalbaarheid (1-5)	Potentiële impact (1-5)	Past bij mijn talenten (1-5)	Totaalscore

Werkblad 3.2: Idee-evaluatie

Stap 3: Ontwikkel een actieplan

Werk je gekozen idee uit in concrete stappen.

Idee	Deadline	Benodigde middelen	Wie kan helpen?

Werkblad 3.3: Actieplan

Fase 4: Implementatie (week 4-5)

Instructies voor de leerling

Stap 1: Voer je plan uit

Ga aan de slag met je actieplan. Houd rekening met het volgende:

Datum	Ondernomen acties	Successen	Uitdagingen	Volgende stappen

Werkblad 4.1: Voortgangsglogboek

Stap 2: Verzamel feedback

Vraag regelmatig om feedback van betrokkenen.

Bron van feedback	Positieve feedback	Suggesties voor verbetering

Werkblad 4.2: Feedbackformulier

Stap 3: Itereer en verbeter

Pas je aanpak aan op basis van feedback en ervaringen.

Wat werkt goed	Wat kan beter	Aanpassingen

Werkblad 4.3: Verbeterplan

Fase 5: Evaluatie en reflectie (week 6)

Instructies voor de leerling

Stap 1: Evalueer je impact

Bepaal in hoeverre je project heeft bijgedragen aan de uitdaging.

- Wat was je oorspronkelijke doel?
- In hoeverre heb je dit doel bereikt?
- Welk verschil heb je gemaakt? (kwantitatief en kwalitatief)
- Welke onverwachte resultaten waren er?
- Wat was het bereik van je project? (aantal mensen betrokken/bereikt)
.....

Werkblad 5.1: Impactevaluatie

Stap 2: Reflecteer op je leerproces

Denk na over wat je hebt geleerd en hoe je bent gegroeid.

- Welke talenten heb je ingezet en ontwikkeld?
- Welke nieuwe vaardigheden heb je opgedaan?
- Welke inzichten heb je gekregen over de uitdaging?
- Welke inzichten heb je over jezelf gekregen?
- Hoe heeft dit project je visie op je toekomst beïnvloed?
- Wat zou je anders doen als je opnieuw kon beginnen?

Werkblad 5.2: Persoonlijke reflectie

Stap 3: Deel je verhaal

Communiceer je ervaringen en resultaten met anderen.

- Wat is de kernboodschap die je wilt overbrengen?.....
- Wie zou je willen bereiken met je verhaal?
- Welke vorm zou je communicatie kunnen aannemen? (presentatie, blog, video, etc.)
.....
- Hoe kun je anderen inspireren om ook in actie te komen?
.....

Werkblad 5.3: Communicatieplan

Fase 6: Toekomstperspectieven (optioneel)

Instructies voor de leerling

Stap 1: Verken vervolgmogelijkheden

Denk na over hoe je kunt doorgaan met dit werk.

- Hoe kan dit project worden voortgezet of uitgebreid?
- Welke nieuwe uitdagingen zou je willen aangaan?
- Hoe kun je de geleerde lessen toepassen in nieuwe contexten?
.....
- Welke studierichtingen of carrières sluiten aan bij je talenten en interesses?
.....

Werkblad 6.1: Vervolgplan

Beoordelingsrubrieken

Voor leraren

Rubriek 1: Proces en inspanning

Criterium	Beginnend (1)	In ontwikkeling (2)	Gevorderd (3)	Uitstekend (4)
Onderzoek	Oppervlakkig onderzoek met weinig bronnen	Basisonderzoek met enkele bronnen	Grondig onderzoek met diverse bronnen	Uitgebreid onderzoek met gevarieerde, hoogwaardige bronnen
Planning	Minimale planning, weinig detail	Basisplan met enkele concrete stappen	Gedetailleerd plan met duidelijke mijlpalen	Uitgebreid, flexibel plan met alternatieven
Initiatief	Wacht op instructies, minimale zelfstandigheid	Toont enig initiatief, maar zoekt vaak begeleiding	Toont regelmatig initiatief, werkt grotendeels zelfstandig	Consistent hoog niveau van initiatief en zelfstandigheid
Aanpassingsvermogen	Moeite met aanpassen bij tegenslag	Past zich aan bij directe feedback	Past zich proactief aan bij veranderende omstandigheden	Anticipeert op uitdagingen en past strategie preventief aan
Tijdmanagement	Mist deadlines, inefficiënt tijdgebruik	Haalt meeste deadlines, redelijk tijdgebruik	Haalt alle deadlines, efficiënt tijdgebruik	Excellent tijdmanagement, plant vooruit en optimaliseert workflow

Rubriek 2: Talentontwikkeling

Criterium	Beginnend (1)	In ontwikkeling (2)	Gevorderd (3)	Uitstekend (4)
Zelfkennis	Beperkt bewustzijn van eigen talenten	Basisbewustzijn van talenten, maar oppervlakkig	Goed inzicht in eigen talenten met concrete voorbeelden	Diepgaand inzicht in talenten en hoe deze strategisch in te zetten
Talentgebruik	Gebruikt beperkt scala aan talenten	Gebruikt enkele talenten op basaal niveau	Gebruikt diverse talenten effectief	Combineert en versterkt verschillende talenten op synergetische wijze
Groei	Minimale ontwikkeling van talenten	Enige ontwikkeling in bestaande talenten	Duidelijke groei in bestaande en nieuwe talenten	Substantiële groei in meerdere talentgebieden met transfer naar nieuwe contexten
Creatief denken	Conventionele ideeën, volgt bestaande paden	Enkele originele elementen in ideeën	Duidelijk originele ideeën, creatieve aanpak	Hoogst innovatieve ideeën, doorbreekt conventioneel denken
Kritisch denken	Accepteert informatie zonder analyse	Basisanalyse van informatie	Grondige analyse en evaluatie van informatie	Sophisticated kritische analyse, weegt perspectieven, identificeert onderliggende aannames

Rubriek 3: Transformationele impact

Criterium	Beginnend (1)	In ontwikkeling (2)	Gevorderd (3)	Uitstekend (4)
Probleem-analyse	Oppervlakkig begrip van de uitdaging	Redelijk begrip van de kernproblemen	Grondig begrip van complexe factoren	Diepgaand inzicht in systemische aspecten en onderliggende oorzaken
Relevantie	Zwakke verbinding tussen gekozen uitdaging en eigen talenten	Redelijke match tussen uitdaging en talenten	Sterke verbinding tussen uitdaging en talenten	Optimale synergie tussen persoonlijke talenten en maatschappelijke uitdaging
Maatschappelijke waarde	Minimale positieve impact	Bescheiden maar merkbare positieve impact	Significante positieve impact	Substantiële impact met potentieel voor blijvende verandering
Ethisch bewustzijn	Beperkte aandacht voor ethische aspecten	Basisaandacht voor ethische overwegingen	Expliciete integratie van ethische overwegingen	Doorleefd ethisch kader dat alle aspecten van het project informeert
Empathie	Beperkt begrip van perspectieven van anderen	Toont begrip voor enkele perspectieven	Toont genuanceerd begrip van diverse perspectieven	Diepgaand inzicht in de ervaringen en behoeften van alle betrokkenen

Kenmerken van onderpresterende leerlingen

Emeritus hoogleraar Ton Mooij heeft de kenmerken van een kind bij aanmelding op de basisschool in kaart gebracht, de beginkenmerken bij de start op de basisschool. Hij verdeelt de kenmerken in twee categorieën:

1. Positieve kenmerken, die wijzen op een voorsprong of begaafdheid
2. Negatieve kenmerken, die kunnen duiden op onderpresteren als gevolg van een mismatch in het onderwijsaanbod.

Ad 1. Positieve (begaafdheids)kenmerken

Deze kenmerken wijzen op een hoge intelligentie en/of een ontwikkelingsvoorsprong:

1. Cognitief:
 - Begrijpt en onthoudt complexe informatie op een hoog niveau, vooral bij eigen interesse.
 - Neemt buiten school op eigen kracht veel informatie tot zich en maakt zich deze eigen.
 - Beschikt over een grote feitenkennis van niet-schoolse onderwerpen.
 - Levert mondeling sterke prestaties.
 - Denkt nadrukkelijk buiten de reguliere kaders en zoekt creatieve oplossingen.
 - Stelt niet-alledaagse vragen.
2. Taal:
 - Heeft een grote passieve en actieve woordenschat.
 - Kan vloeiend en verstaanbaar vertellen over wat hij heeft meegemaakt.
 - Heeft een hoog niveau van taalbegrip en kan complexe instructies begrijpen.
3. Sociaal-emotioneel en gedrag:
 - Is sensitief.
 - Floereert extreem goed in een een-op-eensituatie met volwassenen.
 - Kan al vroeg plezier ervaren in het leren van nieuwe dingen.

Ad 2. Negatieve kenmerken die kunnen wijzen op onderpresteren

Deze kenmerken treden vaak op wanneer er een kloof is tussen het leerniveau van de leerling en het geboden onderwijs. Ze zijn signalen van een 'gedwongen onderpresteren' en duiden op een mismatch:

1. Prestaties en motivatie:
 - Levert wisselende prestaties.
 - Is ontevreden over eigen prestaties.
 - Heeft een hekel aan stampwerk (memoriseren).
 - Vermijdt nieuwe leeractiviteiten.
 - Raakt snel afgeleid.
 - Wijst school en schoolse leervormen af.
 - Toont weinig inzet voor huiswerk.

2. Sociaal-emotioneel en gedrag:

- Heeft minderwaardigheidsgevoelens.
- Vermijdt groepsactiviteiten.
- Voelt zich geïsoleerd of minder populair bij leeftijdsgenoten.
- Zoekt contact met ontwikkelingsgelijken (oudere kinderen of volwassenen).
- Verzet zich tegen autoriteit.

Belangrijke kanttekening

Ton Mooij benadrukt dat het van groot belang is om naar het gehele plaatje van de leerling te kijken. Als een leerling voornamelijk de negatieve kenmerken vertoont en nauwelijks de positieve, is het de vraag of er sprake is van (hoog)begaafdheid of van een ander probleem. De genoemde kenmerken zijn bedoeld als signalering, niet als een definitieve diagnose. Ze moeten leiden tot verder onderzoek en een aangepaste onderwijsaanpak.

De aanpak van Mooij, genaamd 'Optimaliserend Onderwijs', richt zich op het afstemmen van het onderwijsaanbod op de individuele leerling, al vanaf de kleuterklas. Dit voorkomt dat leerlingen die een voorsprong hebben, uit verveling gaan onderpresteren.

Zie ook:

https://www.researchgate.net/publication/304077593_Mooij_T_1992_Kenmerken_kind_bij_aanmelding_augustus_1992_Nijmegen_Katholieke_Universiteit_Instituut_voor_Toegepaste_Sociale_wetenschappen

Stappenplan voor het analyseren van concepten van begaafdheid

Stap	Actie	Vragen/Ter Overweging	Stap
1	Start met een open, onderzoekende houding	Welke aannames bestaan er? Welke perspectieven zie ik?	2
2	Inventariseer bestaande definities & perspectieven	Welke definities van (hoog)begaafdheid bestaan er? Welke zijn dominant, welke onderbelicht?	3, 4
3	Analyseer historische ontwikkeling & toepassing	Hoe is het concept tot stand gekomen en veranderd? Hoe wordt het in de praktijk gebruikt?	5
4	Toets de definities aan diversiteit en behoeften	Sluiten de definities aan bij verschillende talenten en behoeften van leerlingen?	5
5	Vergelijk met praktijkvoorbeelden (casuïstiek)	Welke leerlingen passen wel/niet in de definities? Verklaart het concept hun behoeften?	6
6	Reflecteer met collega's, ouders en leerlingen	Welke perspectieven en ervaringen voegen zij toe?	7
7	Kritische reflectie op cijfers, systemen en normen	Welke prestatienormen of systemen belemmeren of verrijken het begrip?	8
8	Kaders tijdelijk loslaten	Wat als bestaande kaders niet zouden gelden? Welke nieuwe inzichten ontstaan?	9
9	Conclusie. Draagt het concept bij aan goed onderwijs voor alle leerlingen?	Leidt de analyse tot meer inclusief en passend onderwijs?	Einde of terug naar stap 1 voor herziening

Vijf dingen die je moet loslaten om gezond te twijfelen aan concepten

1. **De drang naar absolute zekerheid**
Laat het verlangen naar onwrikbare waarheden los. Concepten zijn altijd voorlopige constructies, gevormd door tijd, ervaring en nieuwe inzichten. Gezond twijfelen begint waar absolute zekerheid ophoudt.
2. **Kaders en methodes**
Sta jezelf toe de gevestigde systemen, regels en meetinstrumenten tijdelijk naast je neer te leggen. Zie ze als hulpmiddelen, niet als absolute grenzen van de werkelijkheid. Zo ontstaat er ruimte om te zien wat er niet wordt gemeten of wat buiten het systeem valt.
3. **De illusie van objectiviteit**
Erken dat elke waarneming gekleurd wordt door verwachtingen, perspectieven en achtergrond. Door de illusie van objectiviteit los te laten, kun je concepten steeds opnieuw kritisch bekijken en vergelijken met de realiteit van jouw leerling of situatie.
4. **De angst om buiten de norm te denken**
Laat de vrees los om af te wijken van wat gebruikelijk is. Gezonde twijfel vraagt juist dat je je openstelt voor andere interpretaties, creatieve oplossingen en het onbekende, zelfs als dat schuurt met bestaande opvattingen.
5. **Het automatisme van gewoonte**
Sta stil bij routines en patronen die je ongemerkt herhaalt. Door deze te doorbreken, wordt het mogelijk om met een frisse blik te kijken naar vertrouwde concepten en te ontdekken of ze nog steeds passen bij de werkelijkheid van vandaag.

Wat doe je om je te blijven verbazen over een leerling?

Stap 1: Bewust afstand nemen van vooroordelen

- Neem een onderzoekende, nieuwsgierige houding aan.
- Merk onverwachte prestaties/gedrag op.

Stap 2: Actief observeren & eerste indruk bevragen

- Blijf samen met collega's denken: is dat zo?
- Waardeer subtiele signalen en ongewone antwoorden.

Stap 3: Verbazing documenteren

- Maak aantekeningen bij momenten van oprechte verwondering.
- Verbazing is een bron voor dieper inzicht in de leerling.

Stap 4: Triangulatie toepassen

- Combineer leerlinggesprekken, toetsresultaten en observaties.
- Neem meerdere invalshoeken in voor een rijk beeld.

Stap 5: Perspectief loslaten & leerling ontmoeten in eigenheid

- Naarmate je begrip groeit, kun je steeds beter handelen vanuit dat begrip.
- Blijf je verwonderen & streef naar dieper begrip van de leerling.